

Jan Kazimierz Muszyński (1884-1957) prekursorem badań etnobotanicznych na Litwie

Jan Kazimierz Muszyński (1884-1957): a pioneer of ethnobotanical
studies in Lithuania

Rolandas Petkevičius¹, Joanna Typek^{2*} & Maciej Bilek³

¹ Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Antakalnio 6, LT-10308 Vilnius, e-mail:
zalcialunkis@gmail.com

² Instytut Historii, Wydział Socjologiczno-Historyczny, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Rejtana
16 C, 35-959 Rzeszów, e-mail: joatyp@gmail.com; * autor korespondencyjny

³ Katedra Inżynierii Produkcji Rolno-Spożywczej, Wydział Biologiczno-Rolniczy,
Uniwersytet Rzeszowski, ul. Zelwerowicza 4, 35-601 Rzeszów, e-mail:
mbilek@univ.rzeszow.pl

Abstract. This article is a historical contribution to the knowledge of the use of medicinal plants in the Vilnius area in the early 20th century (then – Poland, now – Lithuania). Thanks to the work of Professor Jan Muszyński, the famous Polish pharmacist and botanist, we can obtain a lot of information about the annual Midsummer Herbal Market, which took place in Vilnius. The articles of Professor Muszyński also provide information on the use of medicinal plants sold in Vilnius. The Vilnius Midsummer market cannot be treated separately from the wider context of various cultural, economic and scientific factors which made it possible for herbal traditions to be kept very strong and diverse, enabling the emergence of the herbal medicine economic sector in Eastern Lithuania in the first half of the 20th century. Meanwhile, the nature of herbal markets may have been strongly affected by lists of pharmacologically-safe species, which in turn affected the tradition itself. Some local healing traditions existed inside the new economic and cultural realities, some – in their shadow. For instance, ethnopsychiatric practices, not reflected in the Midsummer market or the Swenciany factory lists but very popular and widespread of the beginning of the 20 century, along with other phenomena of traditional healing, have been unnoticed or misunderstood by scientists.

Key words: key words: economic botany; ethnobotany; herbal medicine; herbal products industry; folk medicine

Ziołolecznictwo na Litwie – rys historyczny i kulturowy

Ziołolecznictwo na Litwie jest obecnie bardzo popularne, pomimo czasów okupacji sowieckiej, które nie sprzyjały kultywowaniu tej formy lecznictwa, a także pomimo gwałtownie zachodzących ostatnimi czasy zmian kulturowych i cywilizacyjnych. W niektórych regionach całe wioski lub rodziny najpierw stosują domowe kuracje, wykorzystując ustnie przekazywaną przez wieki tradycyjną wiedzę medyczną, a z pomocy lekarza lub aptekarza korzystają jedynie wówczas, gdy środki te nie pomagają (Petkevičiūtė et al. 2007; Petkevičius 2012a). Późna chrystianizacja, długotrwałe odseparowanie regionu oraz inne czynniki, które w skrócie chcielibyśmy przedstawić w tej części artykułu sprawiły, że wśród etnicznych Litwinów¹ zachowały się archaiczne praktyki tradycyjnego leczenia. Najnowsze badania prowadzone na Litwie i Białorusi pokazują, że wśród etnicznych Litwinów przetrwały aż do chwili obecnej (XXI wiek) medyczne praktyki, łączące rytualne zachowania z leczniczymi właściwościami ziół sięgające swą tradycją nawet do XVI wieku (Petkevičius 2012b, c).

Tradycje i zachowania kulturowe etnicznej ludności Wileńszczyzny są od dawna dobrze znane i różnią się znacznie od polskich. Różnice te dostrzegli już w XIX wieku polscy badacze zainteresowani etnomedycyną, podkreślając, iż litewskie (w tym czasie były to również tereny wschodniej Białorusi) tradycje etnomedyczne są znacznie bardziej archaiczne niż polskie (Fedorowski 1897; Orzeszkowa 1890). W XVI wieku, na dworze Jagiellonów, będących litewskiego pochodzenia, kobiety z Wielkiego Księstwa poważane były za posiadaną wiedzę i umiejętności w sztuce magicznego leczenia. Dworzanin królewski Stanisław Czarnotulski podaje, iż król August szukał porad i konsultował się z uzdrowicielkami z Wilna odnośnie ziół i praktyk leczniczych (Brzezińska 2008).

W Wielkim Księstwie Litewskim panowała tolerancja dla różnych grup religijnych i etnicznych, co stanowiło zachętę do osiedlania się między innymi dla rosyjskich staroobrzedowców, Żydów, Tatarów i Cyganów. Prawdopodobnie również możliwości praktykowania tradycyjnych form leczenia na Litwie były korzystniejsze w porównaniu z Europą Zachodnią, czy nawet Polską (Korona), gdzie powszechne były prześladowania za czary. Pierwsza wzmianka o targach ziołowych w Wilnie, w dawnej stolicy Wielkiego Księstwa Litewskiego, pojawia się w XVIII wieku (Bičkauskienė 1983: 1). Badania naukowe dotyczące ziołolecznictwa, rozpoczęto na Uniwersytecie Wileńskim w pierwszej połowie XIX wieku, w roku 1802 publikując katalog zawierający 1040 roślin, w tym 242 gatunki o znaczeniu medycznym (Index 1802).

Proces kształtowania się litewskiej tożsamości narodowej w XIX wieku przebiegał z naciskiem na rozwój naukowy i modernizację życia codziennego. Spowodował on zantagonizowanie kultury miejskiej w stosunku do tradycyjnych form leczenia. Jedną z pierwszych książek napisaną w języku litewskim przez S. Kuseliauskas, drukowana w Wilnie w 1857 roku, zatytułowana *Zinia apie gidima ligu kuno ir duszes (Wiadomość dla uzdrawiania chorób duszy i ciała)*, w sposób wojowniczy potępiała „złą” medycynę tradycyjną, chwalać jednocześnie medycynę naukową i oficjalną (Kuseliauskas 1857). Sceptycyzm wobec medycyny tradycyjnej pojawił się już jednak znacznie wcześniej i był

---

¹ W szerszym kontekście etnicznym, autochtoniczne wspólnoty litewskie zamieszkują obecnie ojczyźniane terytorium Republiki Litewskiej a także tereny należące dziś do Polski, Białorusi i Łotwy. Przed II wojną światową była to duża wspólnota *lietuvninkai* w Prusach (dzisiaj - Kaliningrad, należący do Rosji). Dziś wielu etnicznych Litwinów (prawie ¼ całej populacji) tworzy ekonomiczną diasporę emigracyjną, głównie w Wielkiej Brytanii i Irlandii (przyp. R.P.).

znacznie silniejszy wśród narodowości zdominowanych przez pęd do nowoczesności. Niezależnie od tego, na wschodniej Litwie, wśród tamtejszej populacji, zaczęło się rozwijać kilka interesujących zjawisk kulturowych. Hirsz Abramowicz w swoich wspomnieniach dotyczących życia codziennego Żydów sprzed II wojny światowej z regionu wileńsko-grodzieńskiego poświęcił osobny rozdział zagadnieniu uzdrawiania chorych psychicznie: „Piaszczyste pola nie zapewniają dostatecznych warunków życia. Żydowscy osadnicy musieli uzupełniać swoje dochody (...), jednym ze źródeł utrzymania była opieka nad psychicznie chorymi za niewielką opłatą. W kilku miastach, takich jak Butrymańce (lit. Butrimonys) do leczenia zostali zaangażowani Tatarzy (...) Składało się ono z odczyniania uroków, palenia ziół, śpiewania tajemniczych zaklęć (...) Wyniki tego typu uzdrawiania przynosiły wyraźny sukces (...) spora liczba chorych powróciła do zdrowia” (Abramowicz 1999: 109-113). Takie praktyki były wspierane i uznawane przez władze i wileńskich psychiatrów: za każdego odwiedzanego pacjenta oraz skontrolowanie jego warunków życia i stanu zdrowotnego wypłacano ok. 40 zł miesięcznie. Wileński psychiatra doktor A. Wierszubski zapoznawał się z takimi domowymi praktykami leczniczymi i uznał je za bardzo pomocne (Abramowicz 1999: 113).

Pilotażowe badania terenowe prowadzone w 2010 r. przez R. Petkevičiusa wykazały, iż wśród Tatarów w Święcianach nadal istnieją tradycyjne formy leczenia. Warto również zauważyć, że praktyki fumigacji, stosowane w celu leczenia chorób psychicznych, były bardzo popularne także wśród Litwinów w XX wieku. Prawdopodobnie były zaangażowane w to również inne narodowości lub nawet inicjowały tego typu praktyki. W społeczne procesy związane z tradycyjnym leczeniem włączali się lub nadzorowali pracownicy służby zdrowia. W etnobotanice do tej pory nie odnotowano badań przekrojowych z tego interesującego regionu.

Jak już wspomniano, złe warunki ekonomiczne stały się jednym z głównych czynników mających wpływ na przetrwanie tradycji ziołoleczniczych w obszarze wileńsko-grodzieńskim w XIX-XX wieku. Ubóstwo ludności wiejskiej, w 95% stanowiącej przez etnicznych Litwinów, w połączeniu z wysokimi kosztami i późnym rozwojem państwowego szpitalnictwa i jednocześnie bogatymi tradycjami etnicznymi, stworzyło podwaliny do rozwoju przemysłu zielarskiego na wschodniej Litwie na pocz. XX wieku.

Lata 20-te i 30-te XX wieku to okres, kiedy medycyna europejska zdominowana była przez środki pochodzenia chemicznego. Leki, oparte na surowcach ziołowych, straciły uznanie ze względu na bardziej radykalne działanie specyfików syntetycznych. Do zahamowania praktykowania terapii ziołoleczniczych w medycynie przyczyniło się także wykreślenie z programu studiów lekarskich farmakognozji (Lypa 1933). Lekarzom pozostawało więc jedynie samodzielne zdobywanie wiadomości z tego zakresu. Ziołolecznictwo nie pozostawało jednak obce – a tym bardziej obojętne – farmaceutom i lekarzom starszego pokolenia. Świadomość zagrożeń, jakie niosą środki lecznicze pochodzenia syntetycznego, były impulsem dla części środowisk medycznych do propagowania wiedzy o naturalnych sposobach leczenia (Karwacki 1929; Muszyński 1938; Biegański 1931; Breyer 1934; Wolski 1930, Sokołowski b.d). Wielowiekowe doświadczenie stosowania roślin w zapobieganiu i leczeniu chorób zjednywało pacjentów, którzy w środkach chemicznych nie zawsze odnajdywali pomoc. O tym jak dużym zainteresowaniem cieszyło się ziołolecznictwo dwudziestolecia międzywojennym świadczą liczne poradniki i autorskie kuracje ziołowe z tamtych czasów (Bilek 2009b).

W pierwszej połowie XX wieku, badania etnomedyczne nie były popularne wśród litewskich etnologów czy farmaceutów z powodu postępującej modernizacji młodego

państwa litewskiego. Etnolodzy skupiali się na poetyce folkloru i odczuwany był brak naukowców zajmujących się etnomedycyną, a głównym obiektem zainteresowania dla etnologów i lingwistów były formuły słowne, związane z odczynianiem uroków. Takie przedstawianie medycyny ludowej, w połączeniu z opisywanym przez uczonych rytualnymi użyciem ziół, było przyczyną stereotypowego postrzegania tradycyjnego lecznictwa jako zorientowanego na praktyki irracjonalne. Jan Balys (1909-2011), kwalifikowany i jedyny etnolog z przedwojennej Republiki Litewskiej, pogłębił przepaść niezrozumienia rytualnego użycia ziół jako elementu medycyny ludowej twierdząc, że „największa cześć medycyny ludowej bazuje na podobieństwach (analogiach) i nie ma żadnego terapeutycznego znaczenia” (Balys 2000: 46). W jego ślady szedł litewski świat farmaceutyczny i medyczny (Gribauskaitė 2011: 300). Jedyny odmienny pogląd z tego czasu, noszący przy tym znamiona antropologii medycznej, wyraził dr I. Skliutauskas w publikacji *Apie liaudies mediciną (O medycynie ludowej)*: „medycyna naukowa nie jest niczym innym niż perfekcyjną dopracowaną i połączoną medycyną ludową (...) nie możemy sobie wyobrazić że medycyna ludowa jest naszą prawdziwą alma mater karmiącą nasze nauki” (Skliutauskas 1931).

Jan Muszyński i jego wkład w rozwój ziołolecznictwa

Postacią prowadzącą w pełni profesjonalne badania etnobotaniczne na terenie Wileńszczyzny, a zarazem *spiritus movens* polskiego zielarstwa i ziołolecznictwa okresu międzywojennego był profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie – Jan Kazimierz Muszyński (1884-1957), długoletni dyrektor wileńskiego Oddziału Farmaceutycznego i zarazem kierownik Zakładu Farmakognozji i Hodowli Roślin Lekarskich (Bilek 2011; Hanisz 2006/2007). Profesor Muszyński był postacią o bezdyskusyjnym autorytecie w polskim środowisku farmaceutycznym, które przy każdej okazji, m.in. piórem redaktorów czasopism farmaceutycznych, podkreślało jego zasługi dla zawodu. W roku 1937, z okazji nadania Muszyńskiemu tytułu profesora zwyczajnego, „najwyższego stopnia w hierarchii naukowej”, redaktorzy *Wiadomości Farmaceutycznych* pisali: „o zasługach p. prof. Jana Muszyńskiego (...) trudno pisać. Znają je wszyscy. Czy to w dziedzinie czysto naukowej i naukowo-praktycznej, w której prace prof. Muszyńskiego stanowią, w wielu wypadkach, poważne zdobycze naukowe, - czy to w dziedzinie organizacji studiów, której rezultatem jest znany wśród aptekarstwa fakt, że wychowankowie Oddziału Farmaceutycznego U.S.B. w Wilnie, którego p. prof. Muszyński od wielu lat jest dyrektorem, należą do najtęższych zawodowców, czy wreszcie w dziedzinie czysto zawodowo-aptekarzkiej, której bolączki i niedomagania p. prof. Muszyński świetnie zna i niejednokrotnie rzucał w tych sprawach na szalę swój ważki głos, wszędzie nazwisko p. prof. Muszyńskiego błyszczy pierwszorzędnym blaskiem” (Kronika 1937a).

Bez przesady można stwierdzić, że dzięki działalności naukowej profesora Muszyńskiego polskie zielarstwo i ziołolecznictwo – jak to miało miejsce w krajach Europy zachodniej – nie pozostały w okresie dwudziestolecia międzywojennego marginalną dziedziną medycyny i farmacji (Muszyński 1929b). Opublikowane wówczas książki autorstwa Muszyńskiego przez długie lata stanowiły kanon w wykształceniu wszystkich, zajmujących się fitoterapią. Wymieńmy tu najważniejsze podręczniki i monografie: *Farmakognozja* (1933), *Atlas farmakognostyczny dla studentów i aptekarzy* (1933), *Co to są zioła lecznicze?* (1934), *Leki roślinne i tak zwane kuracje ziołowe* (1934). Natomiast dzieła wydane już po zakończeniu II wojny światowej, takie jak *Roślinne leki ludowe* (1954), *Farmakognozja: zarys nauki o surowcach leczniczych* (1957), *Czy powinniśmy się leczyć ziołami?* (1955) i *Atlas roślin leczniczych* (1948) cieszą się popularnością do dziś.

Już od początku lat dwudziestych, profesor Jan Muszyński wygłaszał i publikował bardzo wartościowe materiały naukowe z zakresu farmakognozji, szczególnie zaś – dotyczące roślin leczniczych stosowanych na Wileńszczyźnie. Pierwszym był referat *Fizjologiczne badanie konwalji z okolic Wilna*, wygłoszony na IV Wszechpolskim Zjeździe Farmaceutycznym w Wilnie w roku 1923 (Muszyński 1923). Uwagę zwracała także obszerna publikacja *Produkcja roślin lekarskich w Polsce na kresach północno-wschodnich*, w której Muszyński opisał funkcjonowanie „wyrobionego ośrodka zielarskiego w Świecianach, małym powiatowym miasteczku, leżącym o 2,5 godziny drogą kolejową od Wilna” (Muszyński 1929c). Muszyński, prezentując znakomity warsztat historyka, często podejmował także tematy z zakresu dziejów farmacji (Muszyński 1922), stosowania roślin użytkowych i przypraw (Muszyński 1924), historii aptekarstwa Wileńszczyzny (Muszyński 1927b), czy wybitnych polskich (Muszyński 1927c) i rosyjskich (Muszyński 1932a) botaników. Nie unikał także tematów kontrowersyjnych, zbierając i publikując informacje m.in. na temat ludowego wykorzystania roślinnych surowców narkotycznych (Muszyński 1927d), historii stosowania używek w kulturach całego świata (Muszyński 1928b), czy wreszcie tzw. leków wstrętnych (Muszyński 1931).

Do mniej znanych opracowań Jana Muszyńskiego należą obszerne relacje z wyprawy po Europie, które pod wspólnym tytułem *Z wędrówek farmakognostycznych po Europie* ukazywały się w latach 1929-1932 na łamach *Wiadomości Farmaceutycznych*. Profesor opisywał w nich ludowe zastosowania roślin leczniczych i jadalnych, które odnotował w czasie podróży po całym kontynencie, przekazywał wrażenia z odwiedzanych plantacji i fabryk przetworów farmaceutycznych, a wszystko to przedstawiał w sobie właściwy sposób, znakomicie oddając koloryt wizytowanych miejsc w Niemczech (Muszyński 1929d), Holandii (Muszyński 1930a), Francji (Muszyński 1930-1932) i Włoszech (Muszyński 1932b). Dzięki barwnym relacjom profesora Muszyńskiego polscy aptekarze i farmaceuci mogli także na bieżąco śledzić przebieg międzynarodowych zjazdów (Muszyński 1925) i kongresów (Muszyński 1928a). Wszystkie publikacje Muszyńskiego opatrzone były starannie wykonanymi rycinami, reprodukcjami źródeł historycznych, bądź też własnoręcznie wykonanymi fotografiami.

W Wilnie Jan Muszyński zajmował się nie tylko działalnością dydaktyczną i naukową w kierowanym przez siebie Oddziale Farmaceutycznym, ale także organizował i prowadził osobiście i ze współpracownikami liczne kursy i szkolenia związane z roślinami leczniczymi, poczynając od kursów prowizorskich (Kronika 1932), kursów dokształcających dla aptekarzy z zakresu uprawy i zbioru roślin leczniczych, ziołolecznictwa, ziołowych postaci leku i ich wytwarzania (Kronika 1924), po kursy związane z przechowywaniem surowców zielarskich (Kronika 1937). Zasłynął także jako założyciel i organizator Ogrodu Roślin Lekarskich Uniwersytetu Stefana Batorego (Strażewicz 1928, Magowska 2009), w którym z powodzeniem aklimatyzował szereg roślin obcych naszemu klimatowi (Muszyński 1929a) i który służył do celów edukacyjnych dla studentów farmacji, równocześnie będąc ogólnodostępnym dla szerszej publiczności i służąc popularyzacji ziołolecznictwa (Grybauskas 1930: 2).

Jak wspomniano powyżej Muszyński był wielkim zwolennikiem leku ziołowego, a co za tym idzie – uprawy roślin leczniczych. Nie tylko skwapliwie relacjonował o sukcesach polskich plantatorów i przetwórców, szczególnie z regionu Wileńszczyzny (Muszyński 1929c), nie tylko piętnował sprowadzanie surowców o zaniżonej cenie np. z Rosji sowieckiej (Muszyński 1930b), ale także pośredniczył w kontaktach pomiędzy polskim przemysłem zielarskim, a potencjalnymi zagranicznymi importerami (Muszyński 1930c). Zasługi Muszyńskiego były poważane także wśród kolegów z państwa litewskiego, m.in. przez

profesora Kazimierza Grybauskasa, najważniejszy autorytet w dziedzinie litewskiej etnobotaniki. W 1928 roku, po odwiedzeniu Wileńszczyzny, zrelacjonował swoją wizytę w artykule *Iš kelionės į Vilniaus kraštą vaistinių augalų klausimu (Z podróży do Wileńszczyzny dla oceny sytuacji ziołolecznictwa)*, w którym podkreślił wielki wkład Jana Muszyńskiego w badania nad roślinami leczniczymi.

Niezależnie od przytoczonych powyżej ściśle naukowych badań, Muszyński i jego współpracownicy starali się prowadzić botaniczne badania terenowe, dbając o udostępnianie zdobytych wiadomości społeczeństwu. W większości wspomnianych publikacji Muszyńskiego omawiane były nie tylko wyniki oryginalnych, analitycznych badań naukowych, ale także prezentowano wyniki prac nad miejscowymi tradycjami etnomedycznymi, często łącząc oba te wydawałoby się odległe pola działalności naukowej. Jan Muszyński ogłosił również kilka publikacji, zawierających informacje o lokalnych litewskich nazwach roślin (Grybauskas 1930: 2).

Wileński targ ziołowy z 1927 roku

Bodaj najciekawszym etnomedycznym doniesieniem z lat dwudziestych XX wieku, związanym z terenem Wileńszczyzny, jest artykuł profesora Muszyńskiego, który ukazał się w *Wiadomościach Farmaceutycznych* w roku 1927 (Muszyński 1927a). Publikacja ta dokumentuje gatunki roślin sprzedawanych na targu wileńskim, odbywającym się corocznie 24 czerwca pod murami kościoła św. Andrzeja w Wilnie. Autor doliczył się ponad stu gatunków roślin, podał ich zastosowania lecznicze, miana botaniczne oraz nazwy, używane przez ludność wileńską (Tab. 1).

Oprócz surowców roślinnych Muszyński odnotował na targu medykamenty pochodzenia zwierzęcego. Jako przykłady wymienia: „sadło borsucze”, „sadło zajęcze” oraz „suszone żmije”, podając, iż żmije nazywane „gadziniami majowymi”, używane są przez ludność Wileńszczyzny w postaci sproszkowanej, jako środek wzmacniający przy wycieńczeniach w różnych stanach chorobowych. Wśród sprzedawanych na targu ziół profesor Muszyński dokonał podziału pod kątem właściwości farmakologicznych. Najliczniejszą grupę stanowią rośliny stosowane w zaburzeniach przemiany materii, a to z tego powodu, iż niewiele było w tamtych czasach leków syntetycznych o takim kierunku działania. Kolejnym powodem dla dużej popularności tych surowców – jak zauważa autor – było nadmierne spożycie... suszonych wędlin litewskich, które były częstą przyczyną niestrawności. Najpopularniejszym lekiem na zaburzenia trawienia była „Trojanka”. Była to mieszanka ziół, stosowana w postaci nalewki lub naparów, w skład której wchodziło dziewięć ziół (nazwy podajemy w oryginalnym brzmieniu): kozłek (*Valeriana*), dziewięciśń² (*Inula*), dzięgiel (*Angelica*), dierewianka (*Tormentilla*)³, opich (*Laserpitium*), kruszyna (*Frangula*), kobyłak (*Rumex*), jałowiec (*Juniperus*) oraz pączki brzoźowe (*Gemmae Betule*)⁴.

Podsumowując obserwacje na temat sprzedawanych na targach wileńskich ziół Jan Muszyński podkreśla, iż zastosowanie większości ziół jest racjonalne i zgadza się z danymi

---

² Chodziło tu oczywiście o oman wielki *Inula helenium* L., a nie o dziewięciśń bezłodygowy.

³ Obecnie znany jako pięciornik kurze ziele *Potentilla erecta* Uspenski ex Ledeb.

⁴ Litewska wersja lt. *trejos devynerios* („trzy razy dziewięć”) zazwyczaj zawiera 27 ziół, każda rodzina trudniąc się praktykami leczniczymi, posiadała własny, unikalny przepis (przyp. RP).

farmakologicznymi, a nawet wśród leków na pozór fantastycznych, po odrzuceniu przesądów, można doszukać się składników, które będą racjonalną motywacją do zastosowania w danej chorobie.

Przemysł zielarski na wileńszczyźnie w okresie dwudziestolecia międzywojennego

Należy odnotować, że obok tradycyjnego użytkowania roślin leczniczych na Wileńszczyźnie, opisanego przez profesora Muszyńskiego, rozwinął się także w dwudziestoleciu międzywojennym przemysł zielarski. Sektor ten, początkowo niestabilny, rozwijał się dzięki wysiłkom naukowców i rządowemu wsparciu. K. Grybauskas kilkakrotnie zazdrośnie wskazywał na dużą różnicę pomiędzy stanem polskiej i litewskiej polityki w zakresie ziołolecznictwa, przejawiającej się zarówno w sferze naukowej, jak i ekonomicznej: „medycyna na terenach Wilna nigdy nie była tak eksploatowana jak mamy teraz [na Litwie] przed ich przybyciem [Polski]” (Grybauskas 1930: 1). Po wojnie polsko-litewskiej (1919-1920), która zakończyła się zajęciem Wilna, polski rząd natychmiast przystąpił do budowy prężnego sektora zielarskiego. Profesor K. Grybauskas w swoim artykule wspomina dwie osoby, które położyły największe zasługi w tym zakresie: wspomnianego profesora Jana Muszyńskiego oraz „mieszkańca Święcian N. Tarasiejskiego” (Grybauskas 1930: 1). Naum Tarasiejski był właścicielem bardzo dobrze prosperującej „Fabryki ziół leczniczych Tarasiejski i Synowie”, utworzonej w 1883 roku w Święcianach. Swoje powodzenie zawdzięczała glebom wschodniej Litwy, dobrym do uprawy roślin zielarskich oraz taniej sile roboczej, którą tworzyła miejscowa ludność, posiadająca dodatkowo tradycyjną wiedzę na temat zbioru ziół. Wprawdzie firma posiadała swoje własne plantacje, większość surowca skupowano. Przedstawiciele firmy, odwiedzając wioski i place targowe – na co warto zwrócić uwagę – zachęcali do zbioru roślin leczniczych, ustalając wstępnie zapotrzebowanie i ceny surowców⁵. Należność wypłacana była w zależności od jakości oferowanego surowca, który często zbierany był tradycyjnym sposobem⁶ przy użyciu prymitywnych narzędzi obróbki. Tarasiejski był dostawcą surowców zielarskich dla wielu rodzimych aptek, eksportując je także do krajów Europy zachodniej. Dzięki temu mógł się pochwalić dochodem rocznym wynoszący ponad 60 000 dolarów (Grybauskas 1930: 2-3). Ogromny sukces, jaki odniosła firma Tarasiejski i synowie na rynku zielarskim sprawił, że pojawili się konkurenci. W 1924 została zarejestrowana nowa firma Abramowicz i Gromov, zaś w 1927 doszło do połączenia obydwu firm. W 1934 roku, w opublikowanym cenniku ziół N. Tarasiejskiego, widnieje ponad tysiąc produktów ziołowych. W swoich najlepszych latach, fabryka produkowała ponad 1500 ton ziół rocznie, rozprawdzając je w ponad 30 krajach (Bičkauskienė 1983:2) (Tab. 2). Gromov przekazał K. Grybauskasowi informację, iż niekiedy skupowane zioła przemycane były z terytorium Litwy (Grybauskas 1930: 4).

Omawiając działalność firm zielarskich w okresie dwudziestolecia międzywojennego, szczególnie tych opierających swą działalność na skupie surowców od okolicznej ludności, można zadać pytanie dotyczące nadmiernej eksploatacji naturalnych stanowisk roślin. Doprowadzało to często do zaniku niektórych gatunków, jak na przykład arniki górskiej (*Arnica montana* L.). Polskie środowisko farmaceutyczne szybko jednak ten problem

---

⁵ Takie podejście nadal jest praktykowane w Święcianach. Fabryka przed każdym sezonem sporządza listy roślin do zbioru, a najdroższy zazwyczaj jest kwiat *Tilia* sp. (przyp. R.P.).

⁶ K. Grybauskas dostarcza interesującego przykładu sceny, której był świadkiem podczas wizyty w fabryce w Święcianach – pewna staruszka dostała bardzo skromne wynagrodzenie (80 groszy), ponieważ przyniosła worek mieszanych, nieposortowanych korzeni *Urtica*, *Taraxacum*, *Arctium*, *Acorus* itp. (przyp. R.P.).

dostrzegło i przeciwdziało rabunkowemu pozyskiwaniu roślin leczniczych ze stanu naturalnego, włączając się intensywnie w akcję ochrony przyrody (Bilek 2009a).

Między tradycją a komercją

Sprawozdanie Jana Muszyńskiego z wileńskiego targu ziołowego z 1927 roku, którego wyniki przedstawione zostały w tabeli 1, to cenne udokumentowanie gatunków roślin, które znane były mieszkańcom Wilna i okolic pod kątem ich leczniczego zastosowania. Należy mieć jednak na uwadze, że spisane gatunki i ich wskazania nie przekazują całościowej etnomedycznej wiedzy Litwinów, nie ilustrują także w pełni, jakie było wykorzystanie tych surowców roślinnych. Dodatkowe informacje w tym temacie przynoszą wykazy gatunków roślin skupowanych na potrzeby handlu krajowego i zagranicznego przez dwie największe fabryki zielarskie działające na Litwie w pierwszej połowie XX wieku (Tab. 1 i Tab. 2). Ilościowe dane pokazują, jakie było zapotrzebowanie na dany surowiec w oficjalnym leczeniu. W obowiązującej w tym czasie *Farmakopei Rosyjskiej* (*Росси́йская Фармакопея* 1910) znajduje się jedynie 20 monografii surowców roślinnych, podczas gdy przemysł zielarski miał znacznie bogatszą ofertę.

Jak podkreślał profesor Muszyński w omawianym sprawozdaniu z 1927 roku, wśród sprzedawanych i stosowanych w leczeniu roślin, bardzo rzadko spotyka się silnie działające lub trujące. Jediną odnotowaną i dostępną na targu rośliną trującą był szalejadawca (*Cicuta virosa* L.), nazywana *wiechą*, zalecany przy „łamaniu i darciu”. Warto jednak zauważyć etnologiczny kontekst przytaczany przez samego Muszyńskiego we wspomnianym artykule: „spotyka się również leki od »uroku«, od »przełknięcia«, o których trudno powiedzieć coś konkretnego, albowiem są one tak samo »mało zbadane«, jak zespół cierpień, które lud oznacza nazwą »urok« lub »przełknięcie«” (Muszyński 1927: 476). Należy jednak w tym miejscu odnotować dwa fakty. Po pierwsze stosowanie roślin trujących i psychotropowych, które często używane były do leczenia wspomnianego przez Muszyńskiego „przestrachu”, „przełknięcia” (lt. *išgąstis*), „uroku”, „złego spojrzenia” (lt. *nužiūrėjimas kerai*) oraz innych etnopsychiatrycznych chorób, zaczęło zanikać w Polsce (być może z powodu prześladowań przez władze i na skutek rozpoczęcia „ery chemicznej”) już w XIX wieku. Tymczasem, jak pokazały ostatnie badania prowadzone na Litwie i Białorusi, te same rośliny psychotropowe (jak na przykład *Datura stramonium* L. stosowana w leczeniu „przestrachu”) używane są w dalszym ciągu w XXI wieku (Petkevičius 2012b).

Po drugie zaś, lokalne, a w szczególności litewskie założenia etnomedyczne, stały w zasadniczej sprzeczności z możliwością handlu środkami leczniczymi. Lokalna etnomedycyna, w swojej tradycyjnej formie, jest rodzinnym i wspólnotowym kulturowo systemem leczenia z wyraźną postawą nie korzystania z zapłaty pieniężnej w zamian za pomoc w przywróceniu zdrowia. Uzdrowiciele w dowód wdzięczności, otrzymują od swoich pacjentów lub ich rodziny produkty żywnościowe, przedmioty lub pomoc innego rodzaju (Petkevičius 2012b). Wielu litewskich etnologów jest zgodnych co do tego, iż na wschodniej Litwie i zachodniej Białorusi istnieje jednorodna kultura, która funkcjonuje w co najmniej trzech różnych językach: litewskim, polskim i białoruskim. Robiąc analizę i porównanie kilku etnobotanicznych zwyczajów wśród osób o polskiej i litewskiej tożsamości narodowej, można wyodrębnić jednak ewidentne różnice kulturowe. Podając przykładowo zachowania w czasie burzy: Polacy ustawiają w oknach w czasie grzmotów zapalone poświęcone świece (tzw. gromnice) mające na celu uchronić dom i mieszkańców przed niebezpieczeństwem uderzenia pioruna. Litwini natomiast, w czasie burzy, okadzają dom ziołami, po to by

uwolnić się od negatywnych emocji (w tym wypadku strachu), który może przyciągnąć gniew Perkuna w postaci grzmotów (Petkevičius 2012b).

W dziesięć lat po ukazaniu się w *Wiadomościach Farmaceutycznych* sprawozdania Jana Muszyńskiego z Targu Świętojańskiego, z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie, a przy współudziale Zakładu Farmakognozji U.S.B., został zorganizowany „targ zielarski”. Była to szeroko zakrojona akcja, mająca na celu prezentację firm zielarskich i wymianę doświadczeń związanych z hodowlą, zbieraniem i obróbką ziół. W salach Izby Przemysłowo-Handlowej zaprezentowano wystawę ziół leczniczych i wygłaszano odczyty (m.in. profesora Muszyńskiego), poświęcone ziołolecznictwu. „Targ zielarski” z 1938 roku miał na celu przede wszystkim wymianę towarów, jakim były surowce zielarskie, pomiędzy firmami przybyłymi z całej Polski. Miał być również dowodem na to, iż zioła lecznicze były „przyrodzonym skarbem Wileńszczyzny”, dając tym samym podstawę do szczególnie intensywnego rozwoju zielarstwa, jako gałęzi tamtejszej gospodarki. „Targ” zorganizowany został 24 czerwca, czyli w tym samym czasie co doroczny Jarmark Świętojański. Tak więc doświadczeni hodowcy ziół mieli również okazję uczestniczyć w tradycyjnym wileńskim święcie i spotkać się z drobnymi handlarzami (Dobrzyńska 1938).

Opis targu świętojańskiego, odbywającego się w przedwojennym Wilnie, wskazuje, że był on zdominowany przez względy ekonomiczne i mocno skomercjalizowany, stanowiąc bardziej wyraz wiedzy etnobotanicznej polskiej ludności miejskiej Wilna, aniżeli lokalnej tradycji ludowej. Jest zastanawiającym, że tak interesujący temat, jakim jest przenikanie się tych dwóch przeciwstawnych kultur: miejskiej i ludowej, nie znalazło do tej pory swoich badaczy. Z pewnością targi ziołowe, przeplatające się z lokalną tradycją etnomedyczną, wpłynęły inspirująco na współistniejące z nimi np. oficjalne leczenie praktykowane w aptekach oraz przemysł zielarski, opierający się na uprawie, zbieractwie i przetwarzaniu ziół. Z drugiej jednak strony, rozwijający się przemysł zielarski wpłynął z pewnością na przetrwanie szeregu lokalnych tradycji etnobotanicznych i zachowanie wielu zachowań w medycynie ludowej.

Świętojańskie Targi Ziołowe w dalszym ciągu odbywają się każdego roku w Wilnie. Organizowane są przez Wileńskie Centrum Kultury Etnicznej. Jest to obecnie wydarzenie komercyjne, nawiązujące jednak w pewien sposób do lokalnych etnomedycznych tradycji. Oprócz Jarmarku Świętojańskiego organizowanego, zioła dostępne są również na placach targowych Wilna (*Halė, Kalvarijų*) (inf. niepubl. jednego z autorów: R.P.). Skrzyżowanie kultury polskiej, litewskiej i białoruskiej na obszarze Wileńszczyzny pozostaje ważnym zagadnieniem do rozpatrzenia między innymi pod kątem tradycji etnomedycznych. Być może niniejszy artykuł stanie się zaczątkiem do dalszych badań podążających w tym kierunku.

Literatura

Abramowicz H 1999. Profiles of a Lost World: Memoirs of East European Jewish Life before World War II. Edited by Abramowicz D., Shandler J. Wayne state university press, Detroit

Balys J 2000. Raštai. Edited by Repšienė R. Vol. 2, Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Vilnius

Bičkauskienė Ž 1983. Švenčionių vaistažolių farmacijos fabrikui 100 metų. Manuscript, 14 pp. Funds of “Nalšia” museum, Švenčionys, Lithuania

- Biegański J 1931. Nasze zioła i leczenie się nimi. Nakładem Stowarzyszenia Pracowników Księgarskich, Warszawa
- Bilek M 2009a. Ochrona przyrody kwestią żywotną farmaceutów. *Aptekarz Polski* 9(37): 28-32
- Bilek M 2009b. Przedwojenne kuracje ziołowe. *Aptekarz Polski* 12(40): 43-47
- Bilek M 2011. Muszyna i Muszyński. *Almanach Muszyny* 21: 249-254
- Breyer S 1934. Nowy lekarz domowy. Nakładem Wydawnictwa „Higjena Życia”, Kraków
- Brzezińska A 2008. Healing at the Jagiellonian Court. Witchcraft mythologies and Persecutions, vol. III: Demons, Spirits, Witches, edited by Gábor Klaniczay, Éva Pócs, Budapest, pp. 184 – 196
- Gribauskaitė V 2011. Medicininė antropologija. In, Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija. Edited by Savoniakaitė V. Institute of Lithuanian History, Vilnius, pp. 297-301
- Dobrzyńska M 1938. Pierwszy Jarmark Ziół Leczniczych w Wilnie w dniach 24 i 25 czerwca 1938r. *Wiadomości Farmaceutyczne* 29: 429-430
- Fedorowski M 1897. Lud Białoruski na Rusi Litewskiej. Vol. 1. Kraków
- Grybauskas K 1930. Iš kelionės į Vilniaus kraštą vaistinių augalų reikalą. *Farmacijos žinios* 3(39): 1-7
- Hanisz K 2006/2007. Prof. Dr Farm. Jan Muszyński (1884-1957). *Kronikarz* 2: 392-400
- Index plantarum horti botanici Universitatis Vilmensis 1802*. typ. Universitatis, Vilnae
- Karwacki S 1929. O znaczeniu ziół w lecznictwie. Druk. Powszechna, Kraków
- Kronika 1923 (autor anonimowy). Zjazd farmaceutyczny w Wilnie. *Wiadomości Farmaceutyczne* 16: 9
- Kronika 1924 (a. a). Kursa dokształcające dla aptekarzy przy Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. *Wiadomości Farmaceutyczne* 4: 56
- Kronika 1932 (a.a). Egzamin na Kursach prowizorskich. *Wiadomości Farmaceutyczne* 1:13
- Kronika 1937a (a. a). Nowi profesorowie – farmaceuci. *Wiadomości Farmaceutyczne* 39: 516
- Kronika 1937b (a. a). Kurs dokształcający dla farmaceutów w Wilnie. *Wiadomości Farmaceutyczne* 49: 677
- Lypa J 1933. Phytoterapia. Roślinne środki lecznicze. Zakł. Druk. F. Wyszynski i S-ka, Warszawa
- Magowska A 2009. Zioła – świetlana przyszłość Polski. Kontekst, Poznań
- Muszyński J 1922. Farmacja przed stu laty i dziś. *Wiadomości Farmaceutyczne* 11: 5-9; 12: 5-9

Muszyński J 1924. Warzywa, owoce i przyprawy korzenne w Polsce w wieku XIV. Wiadomości Farmaceutyczne 32: 508-511; 33: 524-527; 34: 544-547; 36: 584-587; 37: 604-607; 40: 648-651; 42: 682-685

Muszyński J 1925. Wrażenia z polskiej wycieczki na Zjazd Międzynarodowej Federacji Farmaceutycznej w Lozannie w dn. 21-23 lipca 1925 r. Wiadomości Farmaceutyczne 33: 552-554

Muszyński J 1927a. Wileńskie zioła ludowe. Wiadomości Farmaceutyczne 21-22: 469-476.

Muszyński J 1927b: Przyczynek do dziejów aptek wileńskich. Wiadomości Farmaceutyczne 32: 730-731

Muszyński J 1927c: Uczczenie zasług Ś.p. Ferdynanda Karo. Wiadomości Farmaceutyczne 40: 924-925

Muszyński J 1927d: Rośliny prorocze i nowy narkotyk roślinny Peyotl. Wiadomości Farmaceutyczne 48: 1109-1112

Muszyński J 1928a: Drugi Międzynarodowy Kongres Produkcji Roślin Leczniczych w Budapeszcie. Wiadomości Farmaceutyczne 41: 521-522

Muszyński J 1928b. Użytki kofeinowe ludzkości. Herbata, kawa, kakao, kola, gwarana, herbata paragwajska czyli yerva-mate. Wiadomości Farmaceutyczne 46: 588-591; 47: 599-603

Muszyński J 1929a. Choroba występująca na kruszynie amerykańskiej (*Rhamnus Purshiana* D.C.) hodowanej w Polsce. Wiadomości Farmaceutyczne 6: 68-69

Muszyński J 1929b. Zmierzch hodowli roślin lekarskich w Niemczech. Wiadomości Farmaceutyczne 15: 177-181

Muszyński J 1929c: Produkcja roślin lekarskich w Polsce na kresach północno-wschodnich. Wiadomości Farmaceutyczne 18: 217-220

Muszyński J 1929d: Z wędrówek farmakognostycznych po Europie. Niemcy. Wiadomości Farmaceutyczne 20: 253-255; 22: 277-278; 26: 338-340; 27: 352-353

Muszyński J 1930a: Z wędrówek farmakognostycznych po Europie. Holandia. Wiadomości Farmaceutyczne 3: 35-36; 7: 95-96; 8: 107-108; 14: 195-197; 16: 230-232

Muszyński J 1930b: Dumping sowiecki w dziedzinie handlu ziołami. Wiadomości Farmaceutyczne 33: 510-511

Muszyński J 1930c: Do firm i przedstawicielstw w Polsce zajmujących się sprzedażą i skupowaniem ziół leczniczych. Wiadomości Farmaceutyczne 49: 728-729

Muszyński J 1930-1932: Z wędrówek farmakognostycznych po Europie. Francja. Wiadomości Farmaceutyczne 1931: 21: 318-320; 27: 421-424; 30: 472-473; 1931: 23: 315-316; 24: 330-332; 26: 355-357; 27: 372-373; 28: 386-388, 30: 422-424; 37: 511-513; 1932: 1: 5-6; 4: 37-39

Muszyński J 1931: Leki wstrętne. Mocz, kał, odpadki zwierzęce, robaki i t.d. w dawnej i współczesnej medycynie 13: 157-159; 14: 173-175

Muszyński J 1932 a: Ś.p. prof. Mikołaj Kuzniecowa. Wiadomości Farmaceutyczne 24: 320-321

Muszyński J 1932b: Z wędrówek farmakognostycznych po Europie. Włochy. Wiadomości Farmaceutyczne 6: 65-68; 8: 93-94; 21: 269-271; 23: 300-301; 26: 344-347; 28: 372-373; 29: 380-382; 30: 395-397

Muszyński J 1938. Zioła lecznicze i kuracje ziołowe. Druk. Wzorowa, Warszawa.

Orzeszkowa E 1890. Ludzie i kwiaty nad Niemnem. Wisła 4 (1): 1-31

Petkevičius R 2012a. Nerviniai sutrikimai ir jų gydymas Užpalių apylinkių XX–XXI a. tradicinėje medicinoje. In, Užpaliai. Monograph in print, edited by Balčiūnas S. http://www.lit.lt/pdf/uzpaliai/uzpaliai-2_etno-2011.pdf

Petkevičius R 2012b. Gyvoji senovė: lietuvių tradicinė medicina Gervėčių apylinkėse XX - XXI a. In: Matulevičienė S (ed). Gervėčiai. VU, Vilnius, pp. 383-419

Petkevičius R 2012c. Aukojimas tradicinėje XVI-XXI a. lietuvių medicinoje. Tautosakos Darbai XLIV, 98-120. http://www.liti.lt/failai/11_Petkeviciaus.pdf

Petkevičiūtė et al. 2010. Urban ethnobotany study in Samogitia region, Lithuania. Journal of Medicinal Plants Research 4(1): 64-71

Российская Фармакопея 1910. Издание К. Л. РНККера, С.-Петербургъ

Slonimski S 1928. Materialy po istorii medicyny v Litve. In: Krėvė-Mickevičius V (ed) Tauta ir žodis. Kaunas, pp. 511-561

Skliutauskas I 1931. Apie liaudies mediciną. Medicina 1(1): 8-9

Sokołowski T (brak daty wydania). Nowe metody leczenia ziołami. Druk. „Godło”, Warszawa

Strażewicz W 1928. Pięciolecie istnienia Ogrodu Roślin Lekarskich przy Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (1923-1927). Wiadomości Farmaceutyczne 42: 535-536

Wojnowski O (brak daty wydania i wydawnictwa-druk ulotny). Jak leczyć choroby ziołami leczniczymi. Warszawa

Wojnowski O (j.w) Zioła lecznicze Oskara Wojnowskiego. Warszawa

Wolski E 1930. O wartościach leczniczych i stosowaniu ziół Magistra Wolskiego. Druk. Dom Prasy. Warszawa

[Vilniaus etninės kultūros centras (Vilnius center of ethnic culture)]. www.etno.lt (10.09.2014)g

Fig. 1. Doroczny świętojański targ ziołowy w Wilnie; Sprzedawczynie ziół: 1 – Grażel. Nympea, Water Lily (*Nymphaea alba* L.); 2 – Przelot, Anthylis (*Anthyllis vulneraria* L.); 3 – Mięta, Menthe, Peppermint (*Mentha piperita* L.). Źródło i opis: Muszyński (1927). The annual midsummer herb market in Vilnius. Women selling *Nymphaea alba* (1), *Anthyllis vulneraria* (2) and *Mentha piperita* (3). Source and legend: Muszyński (1927).

Fig. 2. Doroczny świętojański targ ziołowy w Wilnie. Źródło: Muszyński (1927). The annual midsummer herb market in the 1920s. Source and legend: Muszyński (1927).

Fig. 3. Jarmark Świętojański w Wilnie. Źródło: Dobrzyńska (1938). The annual midsummer herb market in Vilnius in the 1930s. Source: Dobrzyńska (1938).

Fig. 4. Przedwojenny targ ziołowy w Święcianach z udziałem lokalnej fabryki zielarskiej. Ze zbiorów muzeum "Nalšia", Święciany, Litwa. The 1930s herbal market in Święciany with cooperation of the local herbal company, photo from the collection of the "Nalšia" museum, Święciany, Lithuania.

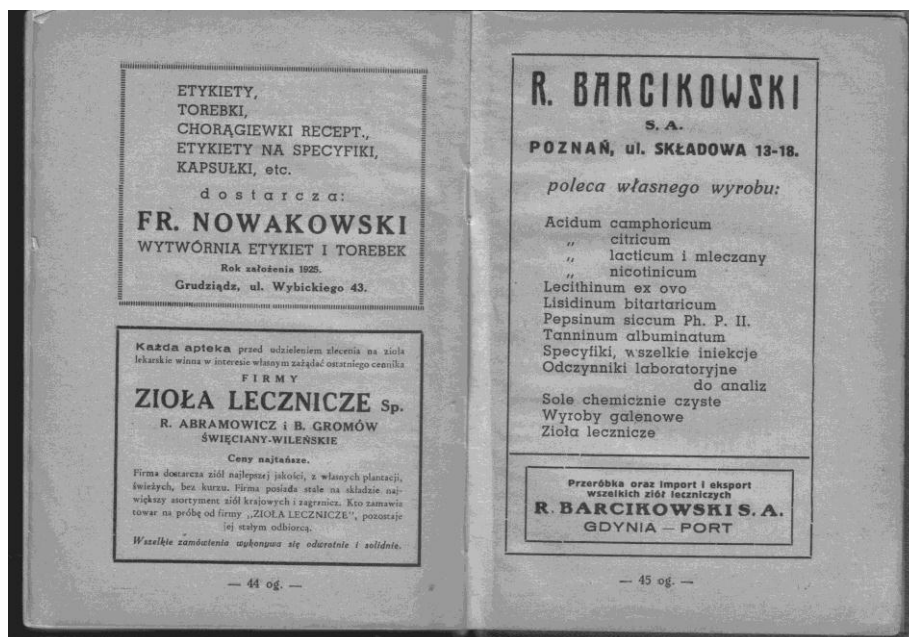

Fig. 5. Reklama fabryki Abramowicz i Gromów w *Kalendarzu Farmaceutycznym* z roku 1939. Ze zbiorów J. T. i M. B.. An advert for the Abramowicz and Gromowic company in *Kalendarz Farmaceutyczny* from 1939. From the collection of J. Typek and M. Bilek

MIESZANKI ZIOŁOWE
z przepisu Profesora USB, J. Muszyńskiego, przyrządzane
tylko z najlepszych polskich surowców.

Nr.		Cena za duży karton
1	Na artretyzm	Zł. 2,50
2	Na apetyt (gorzko - aromatyczne)	„ 2,50
3	Moczopędne i przeciw cierp. pęcherza i nerek	„ 3,—
4	Przeciwgorączkowe i napotne (przy przeziębieniu)	„ 3,—
5	Dla nerwowych	„ 3,—
6	Przeciwko chorobom płucnym	„ 3,—
7	Przeciw chorobom wątroby i woreł- ciowego	„ 2,50
8	Przeciw katarowi kiszek i biegunkom	„ 2,50
9	Przeczyszczające (odtłuszczające również)	„ 2,50
10	Regulujące trawienie i rozwalniające	„ 2,50
11	Przeciw załgłmieniu, przy kaszlu i wy- krztuśne	„ 3,—

Cena franko przy uprzednim nadesłaniu gotówki na P. K. O. 80.572. Zioła te są pakowane w estetycznych kartonach, owiniętych w celofan. Są przyjemne w użyciu, nie wywołują objawów pobocznych. Sposób użycia i skład podane na opakowaniu.

Również: Sem. SINAPIS à la DIDIER — przy katarze żołądka i kiszek, cierp. wątroby, zaparciu stolca i hemoroidach — płóć, woreczki 500,0 — zł. 2 dostarcza

**Najstarsza i największa w Polsce Hurtownia Ziół
Lekarskich**

N. TARASIEJSKI I S. WIE
Święciany — Wil.
Eksport — Import.
Założona w 1883 roku.

Własne: Plantacje ziół lekarskich, Żel-betonowe składy. Sortownia i suszarnia ziół. Motorowe krawalnia i proskarnia. Wytwórnia mieszanek ziołowych.

Posiada stale na składzie **wszystkie zioła lekarskie krajowe i zagraniczne** (z własnego importu) w doborowym gatunku z ostatniego zbioru.

Liczne medale i odznaczenia na wystawach.

Ceny niskie. — Wysyłka natychmiastowa. — Cenniki i oferty na żądanie. — Konto w PKO, Warszawa 80.572.

Fig. 6. Reklama „Mieszanek Ziołowych z przepisu Profesora Muszyńskiego”, dostarczanych przez fabrykę N. Tarasiejski i Synowie, zamieszczona w *Phytoterapii* z roku 1933. Ze zbiorów J. Typek i M. Bileka. An advert for “herbal mixes according to Professor Muszyński’s recipe” in *Phytoterpia* from 1933. From the collection of J. Typek and M. Bilek.

Fig. 7 Kontynuowanie zielarskich tradycji w czasach sowieckich w miejscowości Vaiciūkiškė, rejon święciański, Litwa. Ze zbiorów prywatnych. The continuation of herbal traditions in Vaiciūkiškė, Lithuania. From a private archive.

Fig. 8. Tradycyjna zielarka Janina Danilienė podczas Jarmarku Świętojańskiego w Wilnie (21 czerwca 2014). Fot. R.P. Traditional herbalist Janina Danilienė during the annual herbal market in Vilnius (21 June 2014), phot. R.P.

Tabela 1. Zestawienie Wileńskiego targu ziół (Muszyński 1927a) z wykazem surowców fabryki „N. Tarasiejski i Synowie” w Święcianach (Grybauskas 1930) oraz fabryki Abramowicza i Gromowa „Zioła lecznicze” 1928 (Muszyński 1929c). The list of herbs sold in the Vilnius market (Muszyński 1927a) and by two herbal companies (Muszyński 1927a, 1929c).

Łacińska nazwa rośliny (Muszynski 1927a) <i>Latin name (current name given in square brackets if different)</i>	Surowiec wymieniony w „Farmakopei Rosyjskiej” z 1910 r. <i>Monograph listed in the Russian Pharmacopoeia (1910)</i>	Ludowa nazwa wileńska (Muszyński 1927) <i>Vilnius folk name</i>	Ludowa nazwa litewska (Grybauskas 1930) <i>Lithuanian folk name</i>	Surowiec roślinny <i>Plant part</i>	Zastosowanie surowców odnotowanych przez Muszyńskiego na targu wileńskim (dosłowne brzmienie ludowe) (Muszynski 1927) <i>The use of plants sold in the market</i>	Ilość (kg) eksportowana przez fabrykę „N. Tarasiejski i Synowie” 1927, 1928 (Grybauskas 1930, Muszyński 1929c) <i>Amount (kg) exported by the “Tarasiejski and Sons” company in 1927 and 1928</i>	Ilość (kg) eksportowana przez fabrykę „Zioła Lecznicze” 1928 (Muszyński 1929c) (k – kraj, z – eksport zagranicę) <i>Amount (kg) exported by the “Zioła Lecznicze” company in 1928 k – Polish market; z – exports</i>
<i>Acorus calamus</i> L.	<i>Rhizoma Calami</i>	Air	Ajaras	kłącza	do mycia głowy, na porost włosów	30,000; 43,000	1000(k); 2000(z)
<i>Achillea millefolium</i> L.	<i>Flores Millefolii</i>	Krwawnik	Kraunininkas	A) liść, B) ziele, C) kwiaty	B) w krwotokach i krwiopłuciu	A) 4,000; 8,000 B) 15000; 10000 C) 13500; 9500	A) 200(k); - B) 500(k); -
<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	-	Kasztan		kwiaty	od hemoroidów	-; -	-; -
<i>Amanita muscaria</i> L.	-	Muchomor		suszone grzyby	w reumatyzmach. w postaci nalewki spirytusowej	-; -	-; -
** <i>Angelica silvestris</i> [<i>Angelica sylvestris</i> L.]	-	Dziki dzięgiel		korzenie	na żołądek i jako składnik <i>Trojanki</i>	-;-	-; -
<i>Anthyllis vulneraria</i> L.	-	Przelot		ziele	od kołtuna i na oczy	-; -	-; -
<i>Archangelica officinalis</i> Hoffm. [<i>Angelica archangelica</i> L.]	<i>Rhizoma et radix Angelicae</i>	Dzięgiel	Šventagardė	korzenie	na żołądek	-; -	200(k); 200(z)
<i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (L.) Spreng	-	Mącznica	Arkliuogės	liście	przy zatrzymaniu moczu	10,000; 15,000	5000(k); 3000(z)

<i>Arnica montana</i> L.	<i>Flores Arnicae</i>	Arnika	Arnykai	A) kwiaty, B) liście	A) przy stłuczeniach, B) przy problemach żołądkowych	A) 600; 600	A) 1000(k); -
<i>Artemisia abrotanum</i> L.		Boże drzewko		ziele	przy zatrzymaniu miesięcznych krwawień	-; -	-; -
<i>Artemisia Absinthium</i> [Artemisia absinthium L.]	<i>Herba Absinthii</i>	Piołun	Pelynai	ziele	na apetyt i od pcheł	9,000; 6,500	400(k); -
<i>Artemisia vulgaris</i> L.		Bylica	Kietis	A) ziele, B) kłącza	A) przy duszności	A) 1,000; 1,000	A) -; - B) 200(k); 200(z)
<i>Aspidium Filix Mas</i> L. Sw., [Dryopteris filix-mas (L.) Schott]		Paproć	Papartis	kłącza	od robaków	200; 1,000	200(k); -
<i>Astragalus glycyphyllos</i> L.		Zajęczy groch		liście	od kaszlu	-; -	-; -
<i>Betonica officinalis</i> L. [Stachys officinalis (L.) Trevis]		Bukwica	Bukvyčiai	ziele	od kaszlu	-; -	300(k), 400(z)
<i>Betula pubescens</i> L. [Betula pubescens Ehrh.]		Brzoza	Beržas	A) pączki liściowe, B) liście, C) kora	A) od zatrzymania moczu	A) 6,000; 500 B) 500; 3,000 C) -; 500	A) 200(k); - B) 200(k); 1000(z)
<i>Briza media</i> L.		Łezki, Konopielka, Mietliczka		kwiatostany	przy drzeniach mięśni	-; -	-; -
<i>Calluna vulgaris</i> (L.) Hull		Wrzos		ziele	do kąpeli przy łamaniu w kościach	-; -	-; -
<i>Carex hirta</i> L.		Dekokt		kłącze	w celu oczyszczenia krwi	-; -	-; -
<i>Carlina vulgaris</i> L.		Północnik		ziele	od przełknięcia	-; -	-; -
<i>Centaurea cyanus</i> L. [Cyanus segetum Hill]		Wasilki	Rugiagėlės	kwiaty	przy mętnym moczu i bólach w krzyżu	1,000; 5,300	100(k); 600(z)
<i>Chrysosplenium alternifolium</i> L.		Minuszki		ziele	przy białych upławach	-; -	-; -
<i>Cicuta virosa</i> L.		Wiecha		korzenie	stosowane w reumatyzmach	-; -	-; -

<i>Comarum palustre</i> L.		Czerwony bobownik		ziele i kłącze	przy biegunkach	-; -	-; -
*** <i>Daphne mezereum</i> L.		Wilcze łyko	Meškalunkis	kora	do wcierań i od darcia	-; -	-; -
<i>Delphinium Consolida</i> L. [<i>Consolida regalis</i> Gray]		Rogulki		kwiaty	od kłucia i od upławów	-; -	-; -
<i>Dianthus deltooides</i> L.		Dymianka		ziele	przy zatrzymaniu miesiączki	-; -	-; -
<i>Equisetum arvense</i> L.		Skrzyp polny	Asiūklis	ziele	od bólu nerek i kamieni żółciowych	15,000; 15,000	-; -
** <i>Equisetum hiemale</i> L. [<i>Equisetum hyemale</i> L.]		Skrzyp twardy		ziele	w podobnych przypadkach jak skrzyp polny	-; -	-; -
<i>Eriophorum vaginatum</i> L.		Podwiejka		owocostany	od zawiania	-; -	-; -
<i>Erythraea Centaurium</i> Pers. [<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.]	<i>Herba Centaurii minoris</i>	Centurja	Širdažolė	ziele	na apetyt i od żołądka	-; -	300(k); -
<i>Fragaria vesca</i> L.		Poziomka	Žemuogės	A) ziele z korzeniami, B) liście	A) od kamieni nerkowych i żółciowych	B) 5,000; 12,000	B): 300(k), 400(z)
<i>Fraxinus excelsior</i> L.		Jesion		kora	od kataru żołądka	-; -	-; -
<i>Gentiana anarella</i> L. [<i>Gentianella amarella</i> (L.) Harry Sm..]		Centuria niebieska		ziele	od apetytu	-; -	-; -
<i>Geranium palustre</i> E.		Macicznik		korzenie	od krwotoków macicznych	-; -	-; -
<i>Gladiolus communis</i> L.		Obsojnik		bulwki	stosowane u ząbkujących dzieci	-; -	-; -
<i>Glechoma hederacea</i> L.		Szanta	Šilingė	ziele	do płukania gardła w stanach zapalnych	2,000; 500	-; -
<i>Gnaphalium luteoalbum</i> L. [<i>Helichrysum luteoalbum</i> (L.) Rchb.]		Suchotnik		ziele	od suchot płucnych	-; -	-; -
<i>Hierochloe odorata</i> (L.) P.Beauv.		Tomka, Turówka, Żubrówka		ziele	wykorzystywane do wódki	-; -	-; -

<i>Hypericum perforatum</i> L.		Świętojańskie ziele	Jonżolè	ziele	przeciw ciężkim poronieniom i padaczkę	12,000; 15,000	1500(k), 1000(z)
*** <i>Inula helenium</i> L.		Dziwiećsił	Debesylas	korzenie	od żołądka	-; -	-; -
<i>Juniperus communis</i> L.	<i>Fructus Juniperi</i>	Jałowiec	Kadugys	owoce	przy zatrzymaniu moczu	25,000; 10,000	5000(k); -
<i>Laserpitium latifolium</i> L.		Stary dąb		korzenie	od żołądka	-; -	-; -
<i>Ledum palustre</i> L.		Bahun	Gailiai	ziele	od zatrzymania periodów i do wanien przy reumatyzmach	500; 200	200(k); -
<i>Lichen islandicus</i> [<i>Cetraria islandica</i> (L.) Ach.]		Płucnik		plechy	od kaszlu i suchot	15,000; 20,000	700(k); 400(z)
<i>Linaria vulgaris</i> L. [<i>Linaria vulgaris</i> Mill.]		Podlicznik	Bambażolè	ziele	od piegów	100; 1500	-; -
<i>Lycopodium annotinum</i> L. oraz <i>L. clavatum</i> L.		Pas Św. Wawrzyńca	Pataisai	A) ziele, B) zarodniki podwójnie oczyszczone	A) od zacczarowania	A) 300; 1000 B) 500; 500	A) -; - B) 100(K); -
** <i>Lycopodium selago</i> L.		Wroniec		ziele	od kołtuna	-; -	-; -
<i>Lysimachia vulgaris</i> L.		Zwieroboj		ziele	od chorób żołądka i kiszek	-; -	-; -
*** <i>Malva neglecta</i> Wallr.		Dziki śláz	Roželès	ziele	od chrypki i kaszlu	-; -	-; -
** <i>Malva silvestris</i> [<i>Malva sylvestris</i>] L.	<i>Flores Malvae</i>	Ślázik		ziele	j.w.	-; -	-; -
<i>Marchantia polymorpha</i> L.		Wątrobnica		plechy	od chorób piersiowych	-; -	-; -
*** <i>Matricaria chamomilla</i> L.		Rumianek	Ramunèlès	kwiaty	od bólów żołądka	-; -	100(k); -
<i>Melilotus officinalis</i> (L.) [<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Pall.]		Burkun	Jondobilis	ziele	od przełknięcia	- ; 500	-; -
** <i>Mentha crispa</i> L. [<i>Mentha spicata</i> L.]		Mięta kędzierzawa		ziele	od bólów żołądka	200(k); -	-; -
*** <i>Mentha piperita</i> L.	<i>Folia Menthae piperitae</i>	Mięta pieprzowa		liście	j.w.	300(k); -	-; -

** <i>Mentha sylvestris</i> L. [<i>Mentha longifolia</i> L.]		Mięta puchowa		liście	j.w.	-; -	-; -
<i>Menyanthes trifoliata</i> L.	<i>Folia Menyanthis</i>	Bobownik	Pupalaiškiai	A) liście, B) kłącze	A), B) na apetyt	A) 23,000; 14,000	A) 400(k); 2000(z)
<i>Nuphar luteum</i> [Nuphar <i>lutea</i> (L.) Sm.]		Żółta róża wodna		kwiaty i kłącza	od bezpłodności i od róży	-; -	-; -
<i>Nymphaea alba</i> L.		Biała róża wodna		kłącza	od róży	-; -	-; -
<i>Orchis morio</i> L. [<i>Anacamptis morio</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon & M.W. Chase]		Kubyszki zelulki		korzenie	od niemocy płciowej dla mężczyzn	-; -	-; -
<i>Origanum vulgare</i> L.		Macierzanka	Raudonėlis	ziele	w problemach żołądkowych	500; 500	-; -
<i>Pyrola umbellata</i> [<i>Chimaphila umbellata</i> (L.) Nutt.]		Stanownik		ziele	od sekretnej choroby u mężczyzn	-; -	-; -
<i>Paeonia officinalis</i> L.		Piwonia		korzenie	od podźwignięcia	-; -	-; -
<i>Papaver somniferum</i> L.	<i>Fructus Papaveris immaturi</i>	Mak		suche makówki,	na sen dla dzieci	1000; 1000	800(k); -
<i>Parnassia palustris</i> L.		Serdecznik		ziele	od słabości serca	-; -	-; -
<i>Pedicularis palustris</i> L.		Przerwa		ziele	przeciw nadmiernym menstruacjom	-; -	-; -
<i>Peucedanum palustre</i> (L.) Moench		Truch-ziele		korzeń	na żołądek	-; -	-; -
<i>Phegopteris dryopteris</i> (L.) Fée.		Urocznik		liście	od uroku	-; -	-; -
<i>Phallus impudicus</i> L.		Pampon		nierozwinięty grzyb	od wrzodów na miejscach wstydliwych	-; -	-; -
<i>Pinus sylvestris</i> L.		Pączki sosnowe	Pušis	pąki pędowe	od choroby płuc	8,000; 20,000	-; -
<i>Polygala vulgaris</i> L.		Ruta polna		ziele	na żołądek	-; -	-; -

<i>Polygonum officinale</i> L.		Zębnik		kłącza świeże	do robienia rumieńców	-; -	-; -
<i>Polygonum Bistorta</i> L. [<i>Persicaria bistorta</i> (L.) Samp.]		Wężownik	Gyvatžolė	kłącza	od krwotoków i biegunki	5,000; 5,000	200(k); 2000(z)
<i>Potentilla Tormentilla</i> Stokes [<i>Potentilla erecta</i> (L.) Raeusch]		Dierewianka	Degsnis	kłącza	od biegunki	12,000; 5,000	400(k); -
** <i>Potentilla argentea</i> Huds. [<i>Potentilla anserina</i> L.]		Pięciornik		ziele	od kataru żołądka	-; -	-; -
<i>Populus nigra</i> L.		Pączki topolowe	Tapalas	pąki liściowe	do maści od reumatyzmu i na włosy	1,000; 700	-; -
<i>Primula officinalis</i> (L.) Hill [<i>Primula veris</i> L.]		Kluczyki	Petrarakčiai	A) ziele, B)kwiaty	A), B) od zaflegmienia płuc	A) 300; 500 B) -; 500	A) 100(k); 200(z) B) 50(k); -
<i>Pyrola rotundifolia</i> L.		Jablecznik		liście	przy zatrzymaniu moczu	-; -	-; -
<i>Ranunculus cassubicus</i> L.		Miężepier-stnik (?)		liście	na wrzody	-; -	-; -
<i>Rhamnus cathartica</i> L.		Kubeba		owoce	na rozwolnienie	-; -	-; -
<i>Rhamnus Frangula</i> L. [<i>Frangula alnus</i> Mill.]		Kruszyna		kora	na przeczyszczenie	25,000; 15,000	5000(k)
<i>Rubus idaeus</i> L.		Malina	Avietės	A) ziele, B) owoce	A) na poty	A) 1,500; 1,000 B) 1,500; 2,000	B) 100(k); -
<i>Rumex hydrolapathum</i> Huds.		Genciana		korzenie i kłącza	przeciw rozwolnieniu	-; -	-; -
<i>Ruta graveolens</i> L.		Rutka		ziele	na żołądek i wątrobę	-; -	-; -
<i>Quercus pedunculata</i> Hoffm. [<i>Quercus robur</i> L.]		Dąb		A) kora, B) owoce (żołędzie)	A) do płukania ust i gardła	A) 5,000; 3,500 B) 3,000; 5000	A) 4000(k); - B) -; -
<i>Salix alba</i> L.		Łoza	Žilvitis	kora	od reumatyzmu	2,500; -	-; -
** <i>Salix rosmarinifolia</i> L.		Wieloza		gałązki z liśćmi	od reumatyzmu	-; -	-; -
<i>Salvia officinalis</i> L.	<i>Folia Salviae</i>	Szałwja		liście	od choroby żołądka	-; -	-; -
<i>Sanicula europea</i> L.		Miężepierstnik		ziele	od zastrzału	-; -	-; -

<i>Saxifraga granulata</i> L.		Biała centurja		ziele	od białych opławów	-; -	-; -
<i>Scrophularia podosa</i> L.		Gryznik		kłącza	od przepukliny	-; -	-; -
<i>Saponaria officinalis</i> L.		Mydlik		korzenie	do mycia włosów	-; -	-; -
<i>Sedum telephium</i> L.		Zajęcze kartofle		korzenie i ziele	na wrzody	-; -	-; -
<i>Sempervivum tectorum</i> L.		Skoczki		ziele	na wrzody	-; -	-; -
<i>Silene nutans</i> L.		Smołka		ziele	przeciw białym opławom	-; -	-; -
<i>Silene inflata</i> Sm. [<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke]		Dętki		ziele	od wzdęcia żołądka u dzieci	-; -	-; -
<i>Solanum dulcamara</i> L.		Słodkogorz		łodygi	od kaszlu	-; -	-; -
<i>Sorbus Aucuparia</i> L.		Jarzębinka	Šermukšnis	A) kwiaty, B) owoce	A) od krwawieńców	A) 300,100 B) 15000;6000	A) 50(k); - B) 300(k); -
<i>Spirea Filipendula</i> L. [<i>Filipendula vulgaris</i> (L.) Moench]		Bobrowy strój		korzenie	przy chorobach kobiecych	-; -	-; -
<i>Symphytum officinale</i> L.		Żywokost	Taukis	korzenie	do gojenia ran i na katar żołądka	-; -	300(k); -
<i>Tilia parvifolia</i> Ehrh. [<i>Tilia cordata</i> Mill.]	<i>Flores Tiliae</i>	Lipa	Liepa	kwiaty	na poty	500; 1,000	150(k); -
<i>Tanacetum vulgare</i> L.		Pizma	Auksažiedžiai	A) kwiaty, B) ziele	A) na robaki	A) 10,500; 6,500 B) 17,000; 10,000	A) 500(k); - B) 1500(k); -
<i>Thymus serpyllum</i> L.		Cząberek	Čiobreliai	ziele	od żołądka	15,000; 18,000	2000(k); 2000(z)
<i>Trifolium montanum</i> L.		Dzięcielina biała		ziele	do kąpieli	4000; 1000	200(k); 300(z)
<i>Trifolium spadicum</i> L.		Dzięcielinka		ziele	do kąpieli	-; -	-; -
<i>Tussilago farfara</i> L.	<i>Folia Farfarae</i>	Podbiał	Šalpusnis	liście	od suchego kaszlu	5,000; 15,000	700(l); -
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.		Czarne jagody	Mėlynės	A) owoce, B) ziele	A) przeciw rozwołnieniom.	A) 12,000; 7,500	A) 500(k); - B) 300(k); -
* <i>Vaccinium vitis-idaea</i> L.		Brusznica		A) liście, B) ziele	moczopędne	A) 1500; 2500 B) 1,500; 1000	A) 200(k); - B) -; -

<i>Valeriana officinalis</i> L.	<i>Rhizoma Valerianeae</i>	Walerjana	Valerijonas	korzenie	od nerwów	-; -	500(k); -
<i>Veronica officinalis</i> L.		Spiwrzód, ziele św. Weroniki	Elprusė	ziele	przy wrzodzie żołądka	5,000; 8,500	500(k); -
<i>Viburnum opulus</i> L.		Kalina	Putinas	A) kwiaty, B) kora	A) od krwotoków	B) 1,000; 1,000	-; -
<i>Viola tricolor</i> L.		Bratki	Našlaitės	ziele	stsowane od kaszlu i na poty	12,000; 25,000	4000(k); 2000(z)

* rośliny nie zawarte w całościowym spisie Muszyńskiego, a opisywane w jego artykule

** prawdopodobnie skupowane przez fabrykę Tarasiejskiego ze względu na podobieństwo gatunków

*** skupowane przez fabrykę Tarasiejskiego, ale dokładna ilość nie jest znana

Tabela 2. Gatunki nie prezentowane na targu Wileńskim, ale skupowane przez fabrykę „N. Tarsiejski i Synowie“ w latach 1927, 1928 (Grybauskas 1930; Muszyński 1929c) oraz fabrykę Abramowicz i Gromów „Zioła lecznicze” w 1928 roku (Muszyński 1929c). List of herbs not sold in the Vilnius market but bought by local herbal companies.

Łacińska nazwa rośliny – podano nazwę oryginalną oraz, jeśli zmieniła się, także nazwę aktualną w nawiasie <i>Latin name (current name given in square brackets if different)</i>	Surowiec wymieniony w obowiązującej „Farmakopei Rosyjskiej“ z 1910 r. <i>Monograph listed in the current Russian Pharmacopoeia (1910)</i>	Ludowa nazwa litewska <i>Lithuanian folk name</i>	Część rośliny <i>Plant part</i>	Ilość (kg) eksportowana przez fabrykę „N. Tarsiejski i Synowie” 1927, 1928 (Grybauskas 1930) <i>Amount (kg) exported by the “Tarasiejski and Sons” company in 1927 and 1928</i>	Ilość (kg) produkowana przez fabrykę „Zioła Lecznicze” 1928 (Muszyński 1929c) (k – kraj, z – eksport zagranicę) <i>Amount (kg) exported by the “Zioła Lecznicze” company in 1928 k – Polish market; z - exports</i>
<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	-	Dirvuolė	ziele	- ; 1,000	- ; -
<i>Agropyron repens</i> [<i>Elymus repens</i> (L.) Gould]	-	Varputis	korzenie	4,500; 5,000	500(k); -
<i>Alchemilla vulgaris</i> auct. [<i>Alchemilla</i> spp.]	-	Panelės	ziele	500; 500	300(k); 700(z)
<i>Arctium lappa</i> L.	-	Varnalėša	korzenie	300; 300	200(k); -
<i>Asperula odorata</i> L. [<i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.]	-	Krapylaitis	ziele	(1926) 1,100	600(k); 500(z)
<i>Bidens tripartita</i> L.	-	Lakišius	ziele	300; 500	200(k); 500(z)
<i>Capsella bursa pastoris</i> (L.) Medik.	-	Žvaginės	ziele	300; 7,000	200(k); 1000(z)
<i>Carum carvi</i> L.	-	Kmynai	nasiona	- ; -	1000(k); -
<i>Chelidonium majus</i> L.	-	Lelonė	ziele	1,500; 100	- ; -
<i>Cichorium intybus</i> L.	-	Trūkažolė	ziele	- ; -	150(k); 200(z)
<i>Claviceps purpurea</i> L.	<i>Secale cornutum</i> (syn. <i>Claviceps purpurea</i>)	Skalsiagrūdžiai	ziele	500; 500	- ; -
<i>Cnicus benedictus</i> (L.) [<i>Centaurea benedicta</i> (L.) L.]	<i>Herba Cardui benedicti</i>	Karčiadagis	ziele	- ; -	300(k); -

<i>Convallaria majalis</i> L.	<i>Flores Convallariae</i>	Glūdišius	A) kviaty, B) ziele	A) 1,000; 200; B) 500; 1,000	-; -
<i>Drosera rotundifolia</i> L.	-	Raskila (oznaczenie niepewne, nazwa zwykle używana dla <i>Alchemilla</i>)	ziele	-; -	6,000; 800
<i>Elaphomyces granulatus</i> [<i>Boletus cervinus</i> Schwein.]	-			3,000; 2,000	500(k); -
<i>Galeopsis versicolor</i> [<i>Galeopsis speciosa</i> Mill.]	-	Aklės	ziele	-; -	500(k); -
<i>Helichrysum arenarium</i> , [<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench]	-	Katpėdės	kviaty	8000, 10000	-; -
<i>Hepatica triloba</i> [<i>Anemone hepatica</i> L.]	-		ziele	500; 1,500	-; -
<i>Herniaria glabra</i> L.	-		ziele	9,000; 10,000	1000(k); -
<i>Humulus Lupulus</i> L.	-	Apyniai	kviaty	3,000; 5,000	-; -
<i>Lamium album</i> L.	-	Notrelės	A) kviaty, B) ziele	A) 300; 300;	A)50(k); 400(z) B)150(k); -
<i>Lichen Pulmonarius</i> [<i>Lobaria pulmonaria</i> (L.) Hoffm..]	-			500; 1,000	-; -
<i>Lichen Quercus</i> [<i>Evernia prunastris</i> (L.) Ach.]	-			100; 100	-; -
<i>Mentha aquatica</i> L.	-		liść	-; -	300(k); -
<i>Oxycoccus palustris</i> [<i>Vaccinium oxycoccus</i> L.]	-	Spaleogeno	owoce	30,000; -	-; -
<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Fuss	-	Petražolė	korzenie	-; -	500(k); -
<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	-	Fasoliai	owocnia bez nasion	2,000; 1,000	-; -
<i>Plantago major</i> L.	-	Gyslotis	liście	2,000; 3,000	500(k); -
<i>Polygala amara</i> L.	-	Pienuolės karčiosios	ziele	300; 800	200(k); 300(z)
<i>Polygonum aviculare</i> L.	-	Rietenos kiaulin. [Takažolė]	ziele	12,000; 8,000	1500(k); -
<i>Polygonum hydropiper</i>	-	Karčiarūktis	ziele	1,000; 500	1000(k); -

[<i>Persicaria hydropiper</i> (L.) Delarbre]					
<i>Potentilla anserina</i> L.	-	Sidabražolė	ziele	1,200; 3,000	-; -
<i>Prunus padus</i> L.	-	Ieva	kora	2,500; 1,500	-; -
<i>Pulmonaria officinalis</i> L.	-	Plautė	ziele	-; -	500(k); -
<i>Rhamnus cathartica</i> L.	-	Šunobelė	owoce	-; -	4000; 1600
<i>Ribes nigrum</i> L.	-	Serbentas, juodasis	liście	20,000; 12,000	100(k); -
<i>Rubus vestitus</i> Weihe (przypuszczalnie chodzi o różne gatunki z podrodzaju <i>Rubus</i>)	-	Gruodė	liście	2,000; 500	400(k); -
<i>Rumex hydrolaphatum</i> Huds.	-	Arkliarūkštis	korzenie	300; 300	-; -
<i>Sambucus nigra</i> L.	-	Šeivamedis	kwiaty	500; 500	-; -
<i>Sticta pulmonacea</i> (Ach.) Ach.	-		ziele	500; 1000	300(k); -
<i>Taraxacum officinale</i> L. [<i>Taraxacum campyloides</i> spp.]	<i>Radix Taraxaci cum Herba</i>		ziele	2,000; 2,000	200(k); 300(z)
<i>Trifolium pratense</i> L.		Dobilai, raudoni	kwiaty	3,000; 500	-; -
<i>Trifolium repens</i> L.		Dobilai, balti	kwiaty	40000; 1000	200(k); 300(z)
<i>Verbascum thapsiforme</i> [<i>Verbascum densiflorum</i> Bertol.]	<i>Flores Verbasci</i>	Tūbė	kwiaty	50; 150	-; -
<i>Viscum album</i> L.	-	Amalas	ziele	250; 300	-; -
<i>Ulmus scabra</i> [<i>Ulmus glabra</i> Huds.]	-		kora	1,000; 1,000	-; -
<i>Urtica dioica</i> L.	-	Dilgėlė	liście	5,000; 5,000	300(k); 500(z)